

DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ A PROGRAM „UČITEL“

Rudolf Šrámek

Pedagogická fakulta MZLU Brno

1. listopad roku 1995¹⁾ pokládají někteří pedagogičtí pracovníci za "významný den pro české školství"²⁾, neboť se jím podle nich otevírá prostor k celostátní diskuzi staniců pedagogických pracovníků nad mimořádně důležitým dokumentem Program "UČITEL" (dále jen PU).³⁾ Mnou položená otázka tudíž zní: splnilo se či nespĺnilo se uvedené očekávání některých pedagogů?

Podobnou otázku si klade i R. Váňová, když uzavírá diskuzi o učitelském vzdělávání, a tudíž i k PU, v prozatím posledním čísle časopisu Pedagogika.⁴⁾ Té se v letech 1995 a 1996 zúčastnila jen ona⁵⁾, Z. Helus⁶⁾ a V. Spilková⁷⁾. S touto skutečností není pochopitelně spokojena. Přesto i tato diskuze podle ní "přispěla k tomu, že ministerský projekt Učitel začal měnit tvář"⁸⁾.

O PU se však diskutovalo nejen na stránkách časopisu Pedagogika, ale i na stránkách týdeníků Školství a Učitelské noviny. Pokud se diskuze v Pedagogice vztahuje k několika stovkám potencionálních diskutujících (čtenářů Pedagogiky), pak diskuze v obou týdenících má oproti tomu svým způsobem tisícinásobně větší rozměry, neboť se týká několika stovek tisíc čtenářů (učitelů a jiných pedagogických pracovníků jako možných diskutérů). Jak proto v návaznosti na vyhodnocení R. Váňové hodnotím já osobně obě diskuze k PU⁹⁾ v těchto týdenících?

Informace o PU a diskuzní příspěvky k tomuto programu byly v týdeníku Školství zveřejněny od 25. ledna 1996 do 4. října 1996 ve 25 pojednáních. Podílelo se na nich 5 osob a 4 skupiny učitelů, a to učitelé z okresů Brno - venkov, Olomouc a Rychnov nad Kněžnou a z gymnázia v Blovicích.

Informace o PU a diskuzní příspěvky k tomuto programu byly v týdeníku Učitelské noviny zveřejněny od 10. října 1995 do 9. července 1996 ve 33 pojednáních. Podílely se na nich 24 osoby a 2 skupiny pedagogických pracovníků, a to učitelé z APZŠ ČR a pracovníci z MŠMT ČR.

Dohromady je tak v 58 pojednáních od 29 jednotlivců a 6 skupin pedagogických pracovníků obsaženo 155 diskuzních podnětů. Z těch má 30 podnětů (19,4%) charakter obecného konstatování k PU, 32 podnětů (20,6%) vztah k přípravě učitele na dosažení a získání učitelské způsobilosti (1. část PU), 74 podnětů (47,7%) vazbu na gradace (atestace) profesní dráhy učitele (2. část PU) a 19 podnětů (12,3%) souvislost s dalším vzděláváním pedagogických pracovníků

(3.část PU). Součástí těchto 155 podnětů jsou i náměty vzešlé z ankety ČMOS PŠ, které se zúčastnilo 10 686 pracovníků škol z celé ČR, a z ankety APZŠ ČR, na které se podílelo 1 010 pedagogických pracovníků ze 320 základních škol (154 ředitelů, 60 zástupců ředitelů, 793 učitelů a 3 vychovatelé) a 5 pedagogických pracovníků z pedagogických fakult a pedagogických center. Pouze 5 z 58 pojednání ve Školství a v Učitelských novinách pochází od pracovníků vysokých škol (fakult) připravujících učitele a od zaměstnanců pedagogických center. Vlastně jen prostřednictvím Učitelských novin se diskuze k PU zúčastnili J. Šturma¹⁰), Z.Pavíček¹¹), V.I.Spilková¹²), R.Švancar¹³) a V. Václavík¹⁴). Pokud předpokládám, že se žádá z těchto 5 osob nezapojila do ankety APZŠ ČR, je to celkem 10 jednotlivců z vysokých škol připravujících učitele a pedagogických center, kteří se v prvním roce diskuze k PU (od 10.října 1995 do 4.října 1996) více nebo méně obsažně vyjádřili k návrhům MŠMT ČR na to, jak v ČR nadále vzdělávat učitele.

V nedávné době jsem měl možnost nejen zhodnotit obě diskuze k PU (jak z hlediska jejich obsahu, tak i z hlediska jejich organizace), ale zejména využít mnohé diskuzní podněty ve své práci (například při sestavování modulových studijních programů pro přípravu učitelů odborných předmětů).¹⁵) Jiné ze 155 diskuzních podnětů mi mohou být dříve nebo později rovněž ku prospěchu. A stejně tak komukoli jinému. Právě z tohoto naposled jmenovaného důvodu nemohu proto obě diskuze hodnotit negativně. Musím však shodně s R. Váňovou konstatovat, že též v těchto diskuzích byl "počet účastníků ...malý".¹⁶) Kdyby se diskuzí ve Školství a Učitelských novinách zúčastnilo více osob, mohli jsme mít s velkou mírou pravděpodobnosti rovněž více než 155 podnětů k řešení problému jak dál v učitelském vzdělávání. Lituje-li R.Váňová, že v diskuzi na stránkách Pedagogiky "nevystoupil nikdo z učitelů z praxe"¹⁷), pak lze ještě více litovat, že na stránkách obou týdeníků diskutovalo pouze 10 pracovníků z vysokých škol připravujících učitele a pedagogických center. Z tohoto pohledu se zcela jednoznačně nesplnilo shora uvedené očekávání některých pedagogů.

Tímto sdělením o nežádoucím postoji pracovníků pedagogického výzkumu, vysokých škol připravujících učitele a pedagogických center ke koncipování budoucího pregraduálního a postgraduálního vzdělávání učitelů vlastně stvrzuji názor J.Průchy z pojednání,

ve kterém analyzuje empirické výzkumy učitele, provedené českými odborníky v desetiletém období. Na základě rozboru těchto výzkumů dochází J. Průcha¹⁸) k nelichotivému závěru, a sice k tomu, že "Výzkum učitele v České republice je nedostatečně rozvinut" a že "Některé relevantní problémy zůstávají nepovšimnuty a nedoceněny ze strany výzkumu." PU je podle mého zjištění jedním takovým problémem, který zůstal nepovšimnut a nedoceněn uvedenými třemi kategoriemi pracovníků.

Neúnosnou situaci lze ovšem ještě zvrátit, neboť diskuze ve Školství a v Učitelských novinách oficiálně ukončena nebyla¹⁹). Prostor k diskuzi se do jisté míry dokonce zvětšil, neboť část další varianty PU byla předložena k diskuzi v jednom z posledních čísel časopisu Alma mater.²⁰)

Poznámky

- 1) Datum pod celostránkovou zprávou o PU v Učitelských novinách, 98, 1995, č.40, s.3.
- 2) Např. MÜLLNER, J.: Program "UČITEL". Školství, 1996, č.4, s.5.
- 3) První informace o něm je zveřejněna v podobě krátké zprávy 10.října 1995 v Učitelských novinách, 98, 1995, č.36, s.2.
- 4) VÁŇOVÁ, R.: Závěrem k diskusi o učitelském vzdělávání. Pedagogika, 47, 1997, č.1, s.4 - 6.
- 5) VÁŇOVÁ, R.: Několik pohledů do historie učitelského vzdělávání u nás. Pedagogika, 45, 1995, č.1, s.4 - 10.
- 6) HELUS, Z.: Jak dál ve vzdělávání učitelů. Pedagogika, 45, 1995, č.2, s.105 - 109.
- 7) SPILKOVÁ, V.I.: Hrozí degradace učitelského vzdělávání? Pedagogika, 46, 1996, č.1, s.4 - 14.
- 8) VÁŇOVÁ, R.: Závěrem ..., s.5.
- 9) První úplná verze PU vycházela na pokračování v Učitelských novinách, 99, 1996, č.1 až č.12, s.19 nebo s.20 a dále byla otištěna v České škole, 2, 1995/96, č.5, příl. s.I - VI a XI - XVI. První neúplná verze tohoto programu byla zveřejněna v katalogu GAM - ročenka 1996. 1.vyd.Praha, UTILIA 1996, s.6 - 18, v časopise Alma mater, 5, 1995/96, č.5 - 6, s.355 - 357 a v časopise Učňovské školství, 1, 1996, č.2, s.26. Druhá úplná verze byla vyhotovena v březnu 1996 (Program "UČITEL". Praha, MŠMT ČR, 1996, 27 s.). Všechny tyto verze PU byly vydány v období od 2.ledna do 12.dubna 1996.
- 10) ŠTURMA, J.: Katedry pedagogiky rokovaly. Učitelské noviny, 99, 1996, č.11, s.22 - 23.
- 11) PAVLÍČEK, Z.: Neúprosná ruka trhu. Učitelské noviny, 99, 1996, č.13, s.15.
- 12) SPILKOVÁ, V.I.: K učitelské způsobilosti. Lze předpokládat konflikty. Učitelské noviny, 99, 1996, č.20, s.13.
- 13) ŠVANCAR, R.: Konečně! O práci na analýze činnosti školských úřadů. Učitelské noviny, 99, 1996, č.24, s.13 (o činnosti ESF MU v Brně).
- 14) VÁCLAVÍK, V.I.: Kvalita a odpovědnost bez nezávislé inspekce? Učitelské noviny, 99, 1996, č.26, s.3
- 15) Viz ŠRÁMEK, R.: K Programu "UČITEL". Regionální seminář brněnské pobočky ČPdS. Brno 11.prosince 1996. ŠRÁMEK, R.: Současný stav vzdělávání pedagogických pracovníků moravských zemědělských škol. Mezinárodní vědecké dny '97. Nitra 26. a 27. února 1997. ŠRÁMEK, R.: Modulový studijní program doplňujícího pedagogického studia učitelství odborných předmětů na ÚIP PEF MZLU v Brně. Sborník PEF MZLU v Brně (do tisku předáno 23.ledna 1997).
- 16) VÁŇOVÁ, R.: tamtéž.
- 17) VÁŇOVÁ, R.: tamtéž.
- 18) PRŮCHA, J.: Výzkum učitelské profese. Alfa revue, 5, 1995, č.2, s.5 - 14.

19) Viz informace o PU např. v Učitelských novinách č. 38/1996, č.43/1996, č.6/1997, č.8/1997,č.23/1997 a č.24/1997.

20) Příprava učitelů a získání učitelské způsobilosti. Alma mater, 6, 1996, č.6, s. 333- 342.

PaedDr. Rudolf Šrámek, CSc.
Ústav inženýrské pedagogiky
Pedagogická fakulta MZLU
Zemědělská 1
613 00 Brno